



Uşaq tərbiyəsində bu məqama ciddi diqqət yetirilməlidir



Yaşa və faydalılığına görə seçilməyən oyuncaqlar uşaqlarda hansı problemlər yarada bilər?

Böyük əksəriyyətimizin evində körpə var, körpə olduğu evdə də sözsüz ki, oyuncaqlar da var. Bir çoxumuz uşaqlarımıza oyuncaq alarkən hər nüansa diqqət yetiririk, bəzilərimiz isə "oyuncaq olsun" fikrile gördüyümüzü alırıq. Ya da yeni çıxan, reklam olunan, dəbə minən istənilən oyuncağı alırıq. Bəs bunun təhlükəsindən nə dərəcədə xəbərdarıq?

Psixoloq: "Zərərli oyuncaqlar uşaqlarda ciddi problemlər yaradır"

Adamın əhvalını pozan, əsəbləşdirən, səs-küylü əcaib musiqilər çox vaxt uşaq oyuncaqlarında quraşdırılır. Ökəməzdə satılan oyuncaqların demək olar ki, hamısı bizə yad ölkələrin məhsuludur. Təbii ki, oyuncaqlara da yad mədəniyyətə aid musiqilər və səslər qoyulur. Hətta ən zərərli musiqi növü olan rok mahnıları qoyulan oyuncaqlar da çox satılır. Körpə gözünü açandan yad nəğmələr, mahnılar, sözlər eşidir, o ruhda böyüyür.

Oyuncaqlara qoyulan belə musiqilər psixologiyani darmadağın edir. Çünki altşüur ətrafdan qəbul olunan səsləri yaddaşa yazır və sonralar bu məlumatlar əsasında xarakter və xüsusisyyətlər formalaşır.

Təsəvvür edin ki, uşaqlar üçün avtomat, tapanca istehsal edən ölkələr hər biri öz dilində "əllər yuxarı", "atəş" sözünü diqqət edirlər. Dili yenice açılmış, hər sözü beyninə

yazan körpə isə bunun mənasını bilmədən sözün əsirinə çevrilir, yaş irəlilədikcə bu sözlərin "ölüb-öldürmək" olduğunu anlayır. Əslində isə, alt şüurda bu assosiasiya artıq çoxdan baş verib və bu da uşağın psixologiyasının formalaşmasında öz təsirini göstərib.

Psixoloq Aida Qarayeva bildirir ki, bizim ölkədə körpə anadan olan kimi ona "şıq-şıq" dediyimiz oyuncaqlar alırlar: "Hərə əlinə bir şıq-şıq alıb dayanır körpənin beşiyinin başında, başlayırlar cingildətməyə, şıqqıldatmağa. Təsəvvür edin ki, yetişən bir insan demirəkənlə demir kəsildə oradan çıxan səsdən necə narahat olursa, körpə də o şıqqıldatmadan narahat olur. O yeni doğulub, bu günədək yaşadığı yer, ana bətni çox sakit və rahat bir yerdir, ora adaptasiya olmuş körpənin birdən birə səs-küylü bir mühitə düşməsi olduqca mənfəi nəticələr verə bilər".

Mütəxəssisin sözlərinə görə, o cür oyuncaqları körpəyə yalnız bir yaşından sonra vermək olar: "Bir şərtlə ki, həmin oyuncaqlar keyfiyyətli materialdan olsun. Çünki keyfiyyətsiz, zərərli tullantılardan hazırlanan oyuncaqlar uşaqlarda dəri-zöhrəvi xəstəlikləri, hətta xərçəngə belə səbəb ola bilər".

Uyğun olmayan oyuncaqlar uşağa necə təsir edir?

Kanadada aparılan bir elmi araşdırma zamanı məlum oldu ki, hərəkətli oyuncaqlar uşaqların inkişafında və hərəkətlərinin doğru istiqamətləndirilməsində olduqca böyük əhəmiyyətə malikdir. Amma bir şərtlə ki, bu cür oyuncaqlar uşağa zamanında verilsin. Belə ki, bir yaşından qabaq körpəyə hərə-

kət edən oyuncaqların verilməsi düzgün deyil.

Kanadalı mütəxəssislər bildirir ki, yaxşı olar ki, körpə iməkləsin və ya yerisin, daha sonra ona hərəkət edən oyuncaqlar verilsin. Körpələr üçün iməkləməyə və yeriməyə başlamaq azadlıqlarına qovuşmanın ilk addımıdır. Hərəkət qabiliyyətləri artdıqca, gördükləri hər hərəkətli obyektə tutmaq və araşdırmaq üçün həvəslidirlər. İməkləməyə başlayan uşaq hərəkət edən oyuncağın arxasınca iməkləyər-iməkləyər hərəkət etmiş olur və fiziki cəhətdən daha yaxşı inkişaf edir.

Əgər körpə hələ yerimir və ya iməkləmirsə ona hərəkət edən oyuncağı vermək düzgün deyil, çünki oyuncağın arxasınca gedə bilməyəndə körpə əsəbi hal alır. Ona görə də, pultlu maşın və ya digər oyuncaq almaqdansa, sadə formasını dəyişdirmək mümkün olan oyuncaqlar məsləhətdir.

Bu gün oyuncaq istehsalı olduqca inkişaf edib, hər gün yeni bir oyuncaq dizayn edilərək bazaraya çıxarılır. Qız uşaqları daha çox gəlincik və ya miniatur ev əşyalarına üstünlük verir, oğlanlar isə daha çox konstrukturlar, silah, mexaniki, elektronik oyuncaqlarla maraqlanırlar. Gəlinciklərə gəldikdə, qız uşaqlarına valideynlər daha çox Barbi kuklları alırlar. Bu bizim mədəniyyətə yad formada bir gəlincikdir. Təəssüf ki, ölkəmizdə oyuncaq fabriki yoxdur deyər məcburən xarici oyuncaqlar alınır, amma yenə də oyuncağın uşağın böyüdüüyü, tərbiyə aldığı mühitə, mədəniyyətə uyğun olmasına fikir verilməlidir.

Sovet dövründə Bakıda Oyuncaq Fabriki fəaliyyət göstərirdi və orada milli mədəniyyətimizə aid oyuncaqlar, gəlinciklər və bu kimi məhsullar istehsal olunurdu. Yaxşı olardı ki, həmin fabriki bərpa olunsun və uşaqlarımız ilk yaşlardan öz milli mədəniyyətimizə məxsus oyuncaqlarla böyüsun.

Hansı yaşda hansı oyuncaqlar vacibdir?

Mütəxəssislər uşaqlara yaşa görə oyuncaq alınmasını məsləhət görürlər. Pedaqoqlar oyuncaqların yaşa görə bölünməsinə bu cür sıralayırlar:

0-6 ay - Zamanının böyük bir



Azərbaycan Respublikasının
Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Gender, ailə və demografiya məsələlərinin işıqlandırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

hissəsini yatacaq keçirən yeni doğulmuş körpəniz üçün yuxu, inkişafı baxımından çox vacibdir. Məhsuldar bir yuxu üçün, körpənizin yuxusuna mane olan bütün faktorları ortadan qaldırmalı, ona rahat və etibarlı bir mühit yaratmalısınız. Bu ərafədə ona zəngli, musiqili və şıqqıltılı oyuncaqlar verməyin. Onun üçün ən yaxşısı sadə formalı, səs-küyü olmayan zərif parçadan olan oyuncaqlardır.

6-12 ay - Bu dövrdə körpənin duyğu orqanları inkişaf edir. Buna görə də fərqli rənglərdə və fərqli parça və məhsullardan hazırlanmış oyuncaqlarla oynamaq, toxuma duyğusu və anlayış qabiliyyətinin inkişafı baxımından olduqca faydalıdır. Bu dövrdə ona iç-içə keçə bilən qablarla və ya fərqli boyda və şəkildəki qutularla oynamaq üçün şərait yaradın. Bu, körpənin bir çox bacarığını inkişaf etdirməsinə təmin edir. Onları bir-birinə vuraraq, iç-içə və ya üst-üstə qoyaraq fərqli əyləncələr yarada bilər.

12-24 ay - Səsli oyuncaqlar, bu dövrdə uşağın olduqca marağına səbəb olur. Çalışmaq lazımdır ki, qulağa xoş gələn musiqilərlə zəngin oyuncaq alınsın. Bunun üçün daha əlverişlisi odur ki, heyvan səsləri çıxaran oyuncaqlara üstünlük verilsin. İt hümməsi, pişik miyovlaması, cücə cıkkıldəməsi, xoruz banlaması kimi səsləri bu vasitə ilə öyrənmə bilər. Bu uşağıniza həm ətraf aləmi kəşf etməyə kömək edər, həm də yad musiqilərin kobud təsirindən qoruyar.

2-5 yaş - 2 yaşına qədər tək oyun oynamağı seçən uşaqlar üçün ilk yoldaşlıq əlaqələri bu dövrdə başlayır. Artıq özlərinə tərəf müqabili axtarmağa başlayan bu yaşda olan uşaqlar bu vasitə ilə paylaşmağı, dostluğu öyrənir. Mümkün qədər övladınızı həyatla uzlaşmayan, fantastik oyun qəhrəmanlarının oyuncaqlarından uzaq tutun. Körpə nə qədər realist ruhda böyüsay, bir o qədər əqli və fiziki cəhətdən sağlam olar. Bu yaşda uşaqlara daha çox konstruktiv oyuncaqlar almaq lazımdır. Uşaqlar bu dövrdə boyama kitablarını da çox sevirler.

5-6 yaş - Bu yaşda domino, dama, şahmat kimi nizamlı oyunlar vacibdir. Digər stolüstü oyunlar - futbol, xokkey və sair ikitərəf-

li oyunları öyrətmək lazımdır. Konstruktör oyunları daha yaxşıdır. Kubik-rubik tipli əl qurğuları da xeyli faydalıdır. Bundan başqa, əl işləri edə biləcək dəstlər ala bilərsiniz ki, özü nə isə düzəltsin.

Ekspert: "Düşündürən və inkişaf etdirən oyuncaqlar seçilməlidir"

Sağlam Cəmiyyət Hərəkatının eksperti, Nübar İsmayılovanın fikrincə, oyuncaqlar, bir tərəfdən körpə üçün əyləncəli anlar yaradır, digər tərəfdən də olduqca təsirli və tərbiyəvi vəzifəni boynuna götürür: "Uşaqların ruhi, əqli və fiziki inkişafı baxımından ən təbii və ən aktiv öyrənmə zamanı oyuncaqlarla təmas əsnasında yaranır. Körpələrin ilk oyuncaqları arasında mütəq zərif, sadə, keyfiyyətli materialdan, yumşaq oyuncaqlar olmalıdır. Mümkün qədər parlaq rəngli oyuncaqlardan uzaq durun".

Mütəxəssis bildirir ki, yaşına uyğun oyuncaq seçimi körpənin zəka inkişafını sürətləndirir: "Çünki, bu oyuncaqlar məhz uyğun yaş üçün nəzərdə tutulub. Oyuncaq seçimi edərkən həmişə keyfiyyəti əsas planda tutmalı, uşağın psixoloji inkişafı üçün faydalı olanı seçmək lazımdır. Əgər yaxşı oyuncağa pulunuz çatmırsa, onda heç olmasa pisini də almayın. Uşağınızın xarici multfilmərdə görüb istədiyi oyuncaqları yox, onun sağlamlığına və inkişafına faydalı olacaq oyuncaqları almağa çalışın".

Ekspertin fikrincə, 3 və ya daha yuxarı yaşlı uşaqlar üçün oyuncaq alarkən daha çox stolüstü oyun növlərinə, ikitərəfli və çoxtərəfli kollektiv oyunlara, həmçinin, konstruktör dəstlərinə, beynin inkişafına kömək edən kubik-rubik tipli məhsullara üstünlük vermək lazımdır. Bir sözlə uşaqları düşündürən, dünyagörüşünü artıran, kollektivçiliyə yönəldən, əqli, fiziki və psixoloji inkişafına kömək edən oyunlar alınmalıdır. Əlbəttə, buraya kiçik idman qurğularını və ləvazimatlarını, velosipedləri və s bu kimi məhsulları da əlavə etmək lazımdır. Valideynlər ağıllı olduqda uşaq da ağıllı, sağlam və savadlı böyüyür, cəmiyyətə layiqli fərd kimi yetişir".

Lalə Mehralı